

Romanskonsten vs Operakonsten

Samma sak eller skilda världar?

Kari Koskinen

Institutionen för opera:

Kandidatexamen

Arbetet motsvarar 3 högskolepoäng

Kandidatprogram i opera med inriktning sång

VT 2023

Handledare: Ulrika Tenstam

Examinator: Stina Ancker

STOCKHOLM | STOCKHOLMS
UNIVERSITY | KONSTNÄRLIGA
OF THE ARTS | HÖGSKOLA

Innehåll

1. Inledning	4
2. Bakgrund	3
3. Reflektion 3	4
Reflektion 3:2.....	6
4. Diskussion	7
5. Sammanfattning	8
6. Referenser/Källor	10

Inledning 1

När man sjunger romanser ska detta ej företa sig på samma sätt som när man sjunger opera. För att vara mera precis så ska sångsättet inte alls vara i närheten av förknippandet med de tyngre, allvarligare konstformer som dessutom kan vara skadligt om du bedriver det på fel sätt. När vi sjunger romanser tar vi fram det delikata, enkla ur ett ögonblick för att få tiden att stanna. Texten spelar stor roll där artikulationen och musikalitet går hand i hand för att få ett naturligt avslappnat framförande. Nästan som om det skulle komma direkt ur kompositörens hand. Opera å andra sidan är "more is more". Där finns inga gränser och regler på samma sätt utan känslorna och ljudet strömmar fritt genom rummet utan en klar eftertanke på producerandet. Lite vulgärt, härligt, men också farligt.

Detta var något som jag under min tid som student på en utbildning inom romansinterpretation trodde- tills jag började ifrågasätta mig själv och sättet jag sjöng på. Jag har alltid dyrkat operakonsten och dess tonform i rösten. Vetat att det är dit jag vill även om romanser också ligger mig varmt om hjärtat. Men är jag därför inte lämpad för att sjunga romanser? Finns det regler och hur ter sig då dessa regler där man också ska vara en fritänkande konstnär med sin egna personliga konstnärlighet och utveckling som huvudmål? Vad är egentligen rätt och fel, existerar det ens sådant?

Bakgrund 2

I mitt arbete kommer jag att utforska romanskonsten och ställa den mot operakonsten. Jag kommer att genom en konsert med enbart romanser på programmet jämföra de båda i röstlig kolorit, musikalitet, rösthälsa samt sist men inte minst, textarbete. Jag kommer analysera hur vi sångare använder oss av berättandet i de olika konstilarna, hur det påverkar vår röst och vårt uttryck. Vad är det från de båda vi kan använda oss av och utnyttja i respektive utövande. Då opera är den huvudsakliga repertoar jag sysslar

med dagligen kommer jag att låta det ligga lite vilande under detta arbete för att istället fokusera mer på just romanser. Genom detta ska jag försöka få svar på frågan om romanskonsten egentligen är så distanserad från opera som vi tror och måste man som sångare välja en av dessa världar?

Reflektion 3

Inom klassik sång och opera pratar vi ofta om genrer som tex barock/ tidig musik, sakral musik, bel canto, koloratur, romantisk musik, modern musik, tung romantiskt musik (te.x Wagner, viss Strauss). Inte alltid räknar vi dock in romanser. Det är oftast man som sångare ser romanser som ett avsnitt i sig, därav att jag i denna uppsats valt att kalla det för en egen konstform.

Order romans betyder om man slår upp det via Svenska Akademiens ordlista "*sång eller dikt av romantisk karaktär; lyriskt instrumentalstycke.*" Romanssången fick sitt uppsving i Tyskland under 1800-talet då det blev en egen konstgenre av solosång till instrumentalt ackompanjemang, oftast piano och då i ett mindre akustiskt format. Romanser framfördes till stor del hemma hos de borgerliga i deras salonger där det skulle kännas spontant och innerligt samt inkluderande av åskådarna. Därigenom skulle man kunna säga att romansen är sångens kammarmusikform där det mindre formatet är av stor betydelse. Lied-kulturen, från tyskans *Lied=sång*, där en dikt tonsatt på ett strofiskt sätt med upprepande melodi är än idag ett populärt kompositionssätt i västvärlden. När den romantiska eran övergick in i 1900-talets olika ismer med den i övrigt nytänkande konsten kom även romanskulturen att utveckla sig. Nya tonsättare valde att skriva sånger till dikter och text, berättandet fick dock fortfarande stå i centrum med få komponenter i framförandet. En röst och ett instrument.

Här kan vi som inledning se en stor jämförelse med operavärldens betydligt större format av komposition. En orkester är nästan alltid

inblandad och här har vi också på sidan av texten ett skådespel som ska förhöja buskapet av textens förmedling.

Monica Thomasson, filosofie doktor i musikkommunikation, romansinterpret och min tidigare sångpedagog skriver som svar på frågan- **Vad skulle du säga är de största skillnaderna på romanskonsten jämfört med opera? I förhållande till sången- textarbete, uttryck och musikalitet:**

[I opera respektive romansång ställs i regel men inte alltid väldigt olika krav på röst. Jag påstår absolut inte att det krävs bättre teknik i opera, men de olika kompositionsformerna ställer definitivt olika tekniska krav på rösthanteringen. Med tanke på hur opera ofta sjungs idag, verkar det vara stora krav på en förmåga att kunna sjunga starkt, kanske rent av en prioritet. Opera av idag verkar kräva "stora" röster, något som inte romanssången gör, så volym är definitivt en sak...Operasång verkar vara otroligt fokuserad på röst, medan romanssång verkligen måste vara helt fokuserad på text och musik].

Som Monica nämner här är vikten av volym i operasång en betydande skillnad till att sjunga romanser. Här kommer vi också in i diskussionen om att rummen som romanser oftast utförs i är betydligt mindre än de stora operascener där en röst inte bara ska höras över en orkester utan även bäras upp till tredje raden. Huruvida detta är sunt i längden är en annan fråga. Den som i grunden inte har en så stor röst och sedan blir lärd att det enbart är forte som gäller kan tyvärr med tiden få ett förstorat, skvalpande vibrato.

Så att sjunga nyanserat är alltså inte enbart för musikalitet och uttryck utan är även mera hälsosamt i längden. Som ung röst inom opera tenderar man oftast att sjunga starkt för att idealet och skräcken av att inte höras ofta går före musikalitet. I början av sin utveckling är det också ett faktum att man inte är på den nivå rent tekniskt där det är möjligt att skapa stora nyanser med rösten. För mig personligen var åren med en utbildning inom

romansinterpretation en stor ögonöppnare för att sjunga mer nyanserat. Jag lärde mig att använda rösten på ett motiverande sätt, först och främst genom berättandet men också i tekniken. Fokuset låg inte längre på att sjunga starkt och i det idealet man då ansåg som "klassiskt" utan texten fick istället vara det centrala. Något som sedan bidrog till att jag också utvecklades mycket röstmässigt.

Reflektion 3:2

Catarina Ericson-Roos skriver i sin biografi om Dorothy Irving (2016 s.86) [*Inget av de tre elementen i en romans- texten, sångstämman, pianoackompanjemanget- kan ersättas utan att uttrycket förändras*].

Hon hänvisar därmed att förhållandet mellan röst och piano ej är utbytbart mot ett annat instrument då det skulle förlora sitt huvudsakliga syfte- berättandet. Sångens melodiska linje är även förenad med orden och uttrycket i dikten.

Något jag tänkte mycket på under förberedelserna och under min romanskonsert var att min röstvolym sjönk betydligt. Jag tänkte plötsligt medvetet mer nyanserat , vilket ledde till att jag också orkade sjunga under längre tid utan att känna mig trött i rösten. Istället fick fokuset ligga på just text och uttryck. Detta gjorde att jag kunde hitta ett lugn i kroppen och även bearbeta texten jag sjöng på ett annat sätt än när jag sjunger opera. Vad sjunger jag om och varför? När dramaturgin i opera används som en förlängd arm av uttrycket är det lätt att förhålla sig till detta och tänka att texten ändå kommer förmedlas genom skådespeleriet. En regissör har även satt sin tolkning på verket och i vissa fall kan detta skilja sig i hur man själv som artist tolkat texten till att börja med. Inom romanser har man inte det verktyget på samma sätt, vilket gör att textarbetet absolut blir mer centrerat. Här hänvisar jag åter till Thomasson [*Romansen är ju baserad på den bästa av texter, dikten, jämfört med operans ibland mindre goda libretti. Dikten är*

ju i sin form en text i koncentrat; så få ord som möjlig ska användas för att säga något väldigt viktigt, på ett så vackert sätt som möjligt].

Textens användning kan alltså vara den största skillnaden mellan opera och romans. En dialog som ofta förekommer inom opera, hänvisning till "mindre goda libretti" kan till en del vara svårförståelig och inte alltid lättarbetad för sångaren eller publiken. När du sjunger romanser är det alltid din tolkning av dikten/poesin man vill höra. Inom opera är den slutliga sammanfattningen redan satt, till stor del av kompositören själv.

Diskussion 4

När vi kommer till likheter mellan konsterna måste ändå den röstliga koloriten vara en av de största. Att en klassisk röst är bäst lämpad för båda går inte att undkomma. Frågan är om romanskonsten behöver operan lika mycket som operan behöver romanser? Att romanskonsten inom opera är något som för många (främst den yngre generationen av egen erfarenhet) anses som föråldrat och ej användbart är tyvärr ett faktum. Varför behöver jag stå och sjunga någon tråkig och enkel sång, det kommer inte att göra mig till en bättre operasångare? Var är den röstliga utmaningen?

Att romanskonsten ibland anses vara lite av en konservativ dinosaurie kan så vara, men ändå skrivs mycket nya romanser av tonsättare idag. Nya texter används där språket ibland är modernt och kanske inte så poetiskt, ändå blir resultatet sånger både för piano och röst men även med orkester. Att orkester används mer idag som ackompanjemang till sånger kan vara ett resultat av röster som också med tiden blivit större. Tonsättare får en bättre chans att nyttja olika klanger som sedan paras ihop med textens innebörd. Frågan om detta kan räknas som en "romans" kvarstår dock?

Jag citerar åter Thomasson [*Jag tror vi behöver fler kompositörer som skriver nytt på svenska, men inte bara avancerade verk...Jag tror att man kan*

levandegöra romanser mer genom att kanske koppla ihop en konsert med andra konstformer. Varför inte med bild?]

Det sceniska språket behöver användas mer i sjungandet av romanser för att skapa en variation i sånger som kan få ett intryck av att vara lika. Här har man inte en regissör med i bilden som kan komma med sin uppfattning av verket utan här kan du som artist själv välja hur du använder dig av ett teatraliskt kroppsspråk till musiken. Jag tror definitivt att man inom romanssång kan använda sig mer av kroppen och uttrycket. Hur känner jag, vilka naturliga rörelser vill jag göra när jag läser och sjunger den här dikten? Jag använder mig mycket av gester när jag sjunger både arior och romanser. Kanske mer romanser, vilket gör att texten inte bara för publiken utan också för mig får djupare betydelse. Sedan ska detta självfallet matchas med en musikalisk sång och ibland kan en text vara så konkret att uttrycket redan finns där inskrivet, utan att du tänker på det.

Sammanfattning 5

I en sammanfattning måste den största skillnaden på opera och romanser vara just textarbetet. Hur rösten står i relation till texten man sjunger. Inom opera har vi ett libretto, redan satt och tolkat med övriga komponenter som en orkester, regissör, dirigent med flera. I romansen har vi sången och ett instrument, pianot som är det enda förmedlandet av texten. Detta gör att fokuset på textens musikalitet inom romanser oftast blir betydligt mer detaljerat än i opera. Nyanserna tillåts att vara mer varierade för att musiken är i mindre skala och berättandet blir det huvudsakliga.

Sedan kommer vi till det tekniska. Opera kräver generellt en större röst och en mer avancerad teknik för att göra sig hörd. Om man jämför ariorna med romanser så är ariorna till stor del längre och mer krävande. Registret är större och rösten kräver sin mognad för att klara av jobbet.

Inom opera finns även koloraturer, också en tekniskt svår utmaning som inte är alltför vanlig inom romanser. Vissa romanser och därmed en hel del nyskrivet kräver absolut sin utmaning tekniskt men det är inte lika vanligt och förekommer inte lika mycket som inom opera.

Men är romanser och opera så distanserade från varandra som kan tyckas? Min slutsats är att det är ett val av dig som sångare. Jag tror att om man sjunger klassiskt, oavsett om du är en erfaren operasångare eller en ung sångare kanske inte ännu helt inkörd på opera har du medel att kunna sjunga romanser. Frågan är- vad vill du?

Referenser/Källor

¹ Monica Thomasson, lärare i sång och romansinterpretation på Vadstena Sång och Pianoakademi, intervju den 21 mars 2023

² Catarina Ericson-Roos & Carlsson Bokförlag (2016), *Ingen oförarglig sångerska- Dorothy Irving sångerska, pedagog, folkbildare*

³ SAOL svenska.se, Publicerat 2015, <https://svenska.se/saol/?sok=romans>, (hämtad 30 april 2023)